

deklaracji Polski, ich znaczenie oraz skuteczność normatywną. Prof. dr hab. Jerzy Zajadło wypowiedział się natomiast na temat humanitarnej interwencji, przedstawiając podstawowe problemy teoretyczne i praktyczne z zagadnieniem tym związane oraz zasadnicze elementy koncepcji odpowiedzialności za ochronę, dokonując oceny możliwości dalszego jej rozwoju.

Z kolei dr Krzysztof Wojtyczek wygłosił referat na temat terytorialnego zakresu stosowania konstytucyjnych gwarancji praw człowieka, omawiając kwestię terytorialnego i podmiotowego zakresu władzy RP w świetle prawa międzynarodowego i Konstytucji RP i zwracając szczególną uwagę na zakres związania polskich organów państwowych Konstytucją RP przy wykonywaniu zadań publicznych oraz działań innego rodzaju poza terytorium RP, a nadto na zakres związania tych organów aktami prawnymi organizacji międzynarodowej, której kompetencje zostały przekazane na podstawie art. 90 Konstytucji RP, w sytuacji niezgodności tych aktów z Konstytucją RP.

Na zakończenie poruszono problem sankcji międzynarodowych w odniesieniu do konstytucyjnej zasady ochrony praw człowieka. Na ten temat wypowiedział się prof. dr hab. Jan Sandorski, rozważając zagadnienie obowiązywania w Polsce uchwał organizacji międzynarodowych i ich miejsca w polskim porządku prawnym. Zwrócił również uwagę na dotychczasową praktykę w kwestii sankcji międzynarodowych, a nadto odniósł się do możliwości uchwalenia ustawy o sankcjach międzynarodowych, stwierdzając, że korzystnie wpłynęłoby to na uporządkowanie polskiego systemu prawnego.

Dyskusje toczące się po zakończeniu każdej sesji były bardzo ożywione i świadczyły o tym, że wybrana tematyka wzbudziła duże zainteresowanie środowiska polskich konstytucjonalistów, a wspólna debata nad tą problematyką była obecnie rzeczywiście potrzebna.

Katarzyna Bryl

SOCJOLOGIA WIZUALNA W PRAKTYCE BADAWCZEJ

SESJA SPECJALNA PODCZAS XIII ZJAZDU POLSKIEGO TOWARZYSTWA SOCJOLOGICZNEGO

Zielona Góra, 13-15 września 2007 r.

W ramach odbywającego się co trzy lata zjazdu Polskiego Towarzystwa Socjologicznego już po raz drugi z rzędu jedną z sesji poświęcono zagadnieniom związanym z szeroko rozumianą socjologią wizualną. Tak jak poprzednio, głównym organizatorem sesji była Pracownia Socjologii Wizualnej działająca przy Instytucie Socjologii Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, a w szczególności jej kierownik – dr Jerzy Kaczmarek. O ile jednak podczas poprzedniego zjazdu obrady koncentrowały się wokół podstawowych problemów dotyczących zarysowania granic i specyfiki omawianej subdyscypliny, o tyle tym razem organizatorzy postawili sobie za cel zorientowanie dyskusji w kierunku bardziej praktycznym – opisanie i sproblematyzowanie ujęć badawczych możliwych do zastosowania w obrębie socjologii wizualnej. Taki też profil posiadała większość zaprezentowanych wystąpień, opartych na doświadczeniach związanych z wykorzystaniem wybranych technik, wyniesionych z konkretnych projektów badawczych. Do wygłoszenia zgłoszono szesnaście referatów. Całość obrad podzielono na cztery części, wszystkie z nich odbywały się w Galerii Miejskiej BWA w Zielonej Górze.

Pierwszego dnia zaplanowano trzy wystąpienia. Pierwszy referat *Wywiad z użyciem fotografii, zdjęcie jako rebus. Zastosowania techniki na przykładzie badań: Pornografia/erotyka, pytanie o kontekst czy estetykę?* wygłosił Maciej Frąckowiak. W swoim wystąpieniu zaprezentował problematykę związaną z wyborem tytułowej techniki w odniesieniu do wspomnianego wyżej problemu badawczego. Omówione zostały dylematy związane z budową narzędzia oraz pytania metodologiczne odnoszące się zarówno do jego zastosowania, jak i do analizy wyników uzyskanych za jego pomocą.

Drugi referat *Album fotograficzny jako (re)konstrukcja biografii* wygłosił Łukasz Rogowski. Tematyka wystąpienia koncentrowała się wokół kwestii przemian w sposobach konstruowania i prezentowania biografii, związanych ze wzrostem roli kultury wizualnej. Odwołując się do problemów pamięci, autor omówił sposoby korzystania z albumów fotograficznych w małych grupach społecznych.

W trzecim wystąpieniu *Fotografia jako przedmiot* autor (Marek Krajewski) analizując wybrane przekazy medialne, wskazywał na zależność pomiędzy fizycznymi aspektami fotografii (takimi jak poręczność, dwuwymiarowość/płaskość, nietrwałość/zużywalność/podatność na uszkodzenia, przekształcalność etc.) a sposobami ich używania oraz kontekstami, w jakich się pojawiają. Takie ujęcie, zdaniem referenta, okazuje się niezbędne nie tylko przy podejmowaniu jakiegokolwiek próby kulturowego zdefiniowania statusu fotografii, ale również dla zrozumienia jej roli w codziennym życiu jednostek.

Drugi dzień obrad rozpoczął Piotr Binder wystąpieniem *Analiza zawartości fotografii dokumentalnych z zastosowaniem klucza kategoryzacyjnego – przykład dwóch wsi w dwóch regionów Polski*. Zgodnie z tytułem, referent skoncentrował się na prezentacji sposobów wykorzystania klucza kategoryzacyjnego w odniesieniu do prowadzonych w dwóch wsiach badań, które zostały powtórzone na przestrzeni trzech lat. Dużo miejsca w wystąpieniu poświęcono również na poznawcze, psychologiczne i etyczne dylematy związane z użyciem fotografii jako narzędzia pozyskiwania danych.

Kolejne wystąpienie *Autocenzura foto-opowieści, czyli jak kobiety i mężczyźni potwierdzają swoją płęć kulturową?* wygłoszone zostało przez Iwonę Borkowską i Radosława Skrobackiego. Referenci, odwołując się do wyników badań wykorzystujących techniki autofotografii, omawiali sposoby i problemy związane z definiowaniem i odczytywaniem gender na podstawie danych wizualnych.

Korzystając z rezultatów tego samego projektu badawczego, Rafał Drozdowski w swoim wystąpieniu *Idiomy fotografii amatorskiej jako wytwarzanie, potwierdzanie i przetwarzanie społecznych definicji normalności* poddał analizie kilka powtarzalnych reguł stylistycznych przejawiających się w fotografii amatorskiej. Autor zwracał uwagę na możliwość traktowania ich jako odzwierciedlenia sposobów wytwarzania i potwierdzania społeczno-kulturowych definicji normalności.

Referat *Wady i zalety terenowego badania fotograficznego* wygłosiła Marta Kaczorek. Autorka koncentrowała się w nim na problematyce techniki posługującej się obrazem w zastosowaniu do analizy zdjęć pochodzących z projektu „Przemiany w przestrzeni Stoczni Gdańskiej oraz obszarów po-stoczniovych w świadomości jej pracowników”.

Wystąpienie Sławomira Krzyczkały *Spółczesność „opowiedziane” obrazem – dokumentarna interpretacja fotografii* odwoływało się z kolei do klasycznych teorii socjologii wiedzy Karla Mannheim’a i interpretacji obrazu Erwina Panofsky’ego, rozwiniętych przez Maxa Imdahla oraz Ralfa Bohnsacka. Referent przedstawił metodologiczne podstawy ikonologiczno-ikonograficznej metody analizy fotografii na przykładzie zdjęć pochodzących z wystawy „Początek drogi”.

W kolejnym referacie *Polskie mieszkania w obiektach Polaków* Jan M. Kujawski i Marcin Jewdokimow przedstawili wyniki projektu TGI Portrait, rozpoczynając od prezentacji założeń metodologicznych przywoływanego badania oraz technik zbierania danych (wykonywane przez respondentów zdjęcia). Druga część wystąpienia poświęcona została zastosowanym sposobom analizy zebranego materiału (m.in. metoda Collierów) w odniesieniu do pytań dotyczących organizacji przestrzeni domowej.

Ostatni dzień obrad rozpoczął się referatem Arkadiusza Wódkowskiego i Beaty Rabińskiej *Socjologia wizualna w badaniach prasy... Poznać i zrozumieć czytelnika*. Autorzy, odnosząc się do prowadzonych przez siebie badań marketingowych, w centrum rozważań postawili metody socjologii wizualnej (autofotografia, semiologiczna analiza zdjęć), konfrontując je następnie z innymi metodami jakościowymi używanymi do badań profilów czytelnicznych.

Krzysztof T. Konecki swoje wystąpienie, zatytułowane *Dotyk i wymiana gestów jako element więzi emocjonalnej. Zastosowania socjologii wizualnej w badaniu interakcji zwierząt i ludzi*, skonstruował w oparciu o prezentacje filmów powstałych w trakcie prowadzonych przez niego badań. Na ich podstawie autor przedstawił próbę analizy roli gestów w budowaniu więzi pomiędzy zwierzęciem i człowiekiem, a w konsekwencji w konstruowaniu i podtrzymywaniu „tożsamości rodzinnej”. Nawiązywał również do użytych w poszczególnych etapach badania procedur metodologii teorii ugruntowanej.

Referat Jerzego Kaczmarka *Film socjologiczny w socjologii wizualnej* rozpoczął się natomiast od próby potraktowania tytułowej techniki jako swoistej, opartej na badaniach naukowych, odpowiedzi

na kulturowe procesy składające się na współczesną „kulturę obrazkową”. Dalszą część wystąpienia poświęcono prezentacji wybranych sposobów rozumienia tej techniki w pokrewnych socjologii naukach (m.in. etnografii), a wieńczyła je propozycja autorskiej definicji filmu socjologicznego. Obrady zakończone zostały pokazem filmu „Koziegłowy. Problemy kształtowania tożsamości miasta”, autorstwa Piotra Pokrywczyńskiego i Kamila Skrobańskiego.

Podsumowując warto raz jeszcze przypomnieć, że podstawowym celem organizowanej sesji było podjęcie szerszej refleksji nad praktycznym zastosowaniem obrazu i jego analiz w różnych etapach procesu badawczego oraz w różnych dziedzinach nauk humanistycznych. W odniesieniu do tego projektu wielu referentów przyjęło perspektywę interdyscyplinarną – wielokrotnie dokonywano udanych prób włączenia w obręb socjologii rozwiązań wypracowanych chociażby w antropologii, etnografii, semiologii czy historii sztuki. Nie bez znaczenia pozostaje również fakt, że obrady stały się płaszczyzną wymiany doświadczeń pomiędzy badaczami akademickimi i komercyjnymi. Wszystko to składa się wprawdzie na zróżnicowany obraz samych wystąpień, opartych na różnorodnych doświadczeniach badawczych, różnych teoretycznych podstawach, tematach i metodologii, ale jednak obraz konsekwentnie realizujący spójny, określony celem konferencji zamysł. Pozwala to wierzyć, że przygotowywany tom pozjazdowy okaże się istotną publikacją w tej dziedzinie. Wspomniana antologia zawierać będzie także pełne teksty wystąpień, które zgłoszono, ale – z przyczyn losowych – nie wygłoszono podczas sesji. Są wśród nich: *Technika obrazu tworzonego* Tomasza Herudzińskiego, *Analiza wizualna map mentalnych w badaniach nad miastem* Konrada Miciukiewicza oraz *Foto- i videopamiętniki jako narzędzie poznania?* Alicji Raciniewskiej.

Maciej Frąckowiak, Łukasz Rogowski
maciej@made.eu; lukasz.rogowski@gmail.com

PATRZĄC NA STAROŚĆ. KULTURA WIZUALNA STAROŚCI

Poznań, 28-29 listopada 2007 r.

Starość i procesy starzenia są bez wątpienia jednym z podstawowych problemów dostrzegalnych we współczesnych społeczeństwach. Co więcej, na podstawie zarówno ujemnego przyrostu naturalnego, jak i stale wydłużającego się życia poszczególnych jednostek wnioskować można, iż z biegiem czasu odsetek ludzi starszych w całości populacji będzie wciąż wzrastał. Fakty te sprawiają, że rozwiązanie opisywanych problemów stanowi wyzwanie zarówno dla przedstawicieli różnych nauk, jak i dla osób kształtujących politykę państwa wobec poszczególnych kategorii społecznych.

Również przedstawiciele nauk społecznych nie pozostają obojętni wobec procesów starzenia się. Sprzyja temu fakt coraz ściślejszej współpracy pomiędzy gerontologami a geriatrami i pracownikami placówek pomocy społecznej, której owocem są choćby nowo powstałe na uczelniach wyższych kierunki studiów kształtujące młodych pracowników socjalnych. Pojawia się jednak pytanie, czy tego typu podejście do omawianego problemu w pewnym sensie nie pogłębia stopniowej marginalizacji osób starszych, postrzeganych jako jednostki wymagające permanentnej opieki i pomocy.

Z podobnego założenia wychodzili uczestnicy konferencji „Patrząc na starość. Kultura wizualna starości”, która odbyła się w Poznaniu 28 i 29 listopada 2007 r. Organizatorami konferencji były Instytut Socjologii Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu oraz Galeria Miejska „Arsenał”. Miejszem obrad był znajdujący się w samym sercu Poznania, na Starym Rynku, budynek Galerii Miejskiej.

Konferencja miała na celu przyjrzenie się procesom starzenia się współczesnych społeczeństw od nieco innej strony, a mianowicie z punktu widzenia kultury wizualnej. Już bowiem od jakiegoś czasu określa się społeczeństwa późnonowoczesne mianem wrokocentrycznych. Dominacja zmysłu wzroku dostrzegalna jest nie tylko w sferach konsumpcji czy popkultury, ale zaczyna obejmować coraz szersze segmenty życia społecznego. Stąd też pomysł, by wobec kultu młodości i piękna, spojrzeć na starość w sposób dosłowny i postarać się odkryć tę warstwę omawianych procesów, które zazwyczaj są – intencjonalnie lub nieświadomie – pomijane.